נח נפתולסקי – איש הצמחים והפרחים

אורי רוזנברג חוג כלנית – agron@netvision.net.il

נח נפתולסקי, מן הדמויות הבולטות והמיוחדות של העלייה השנייה, ממיסדי קבוצת כנרת. כאחרים מבני דורו, הפך ללא השכלה רשמית למומחה לחקלאות ולאחד מחלוצי המחקר הבוטני בישראל. נפתולסקי היה הראשון שגילה את השושן הצחור ועוד כשלושים צמחי בר שהיו חדשים לישראל או חדשים למדע. הוא הניח את היסודות לאקלום וגידול גיאופיטים בישראל, והפיכתם לענף חקלאי-גנני משגשג. היה ידידה הקרוב של רחל המשוררת וכתב שירים בעצמו. בתרומת כספו הוקם הגן הבוטני באוניברסיטת תל אביב.

נח נפתולסקי מגלם באישיותו ובקורות חייו את הטיפוס האידיאליסטי-קיצוני של העלייה השנייה. עובד אדמה העובר ממקום למקום ללא רכוש וללא משפחה, חי חיי פרישות, חיים נזיריים מן היד אל הפה, סובל מקדחת ועבודה קשה, ובלילה קורא מאמרים של י.ח. ברנר וכותב שירים לאור העששית.

נח נולד באוקראינה והושפע מרעיונותיהם של שני אנשי רוח: שפינוזה, שהתקיים ממלאכת ליטוש הזכוכית כדי לא לעשות את תורתו קרדום לחפור בו; וטולסטוי, ממנו למד את ערכה של עבודת האדמה והחיבור לטבע.

דיוקן נח נפתולסקי

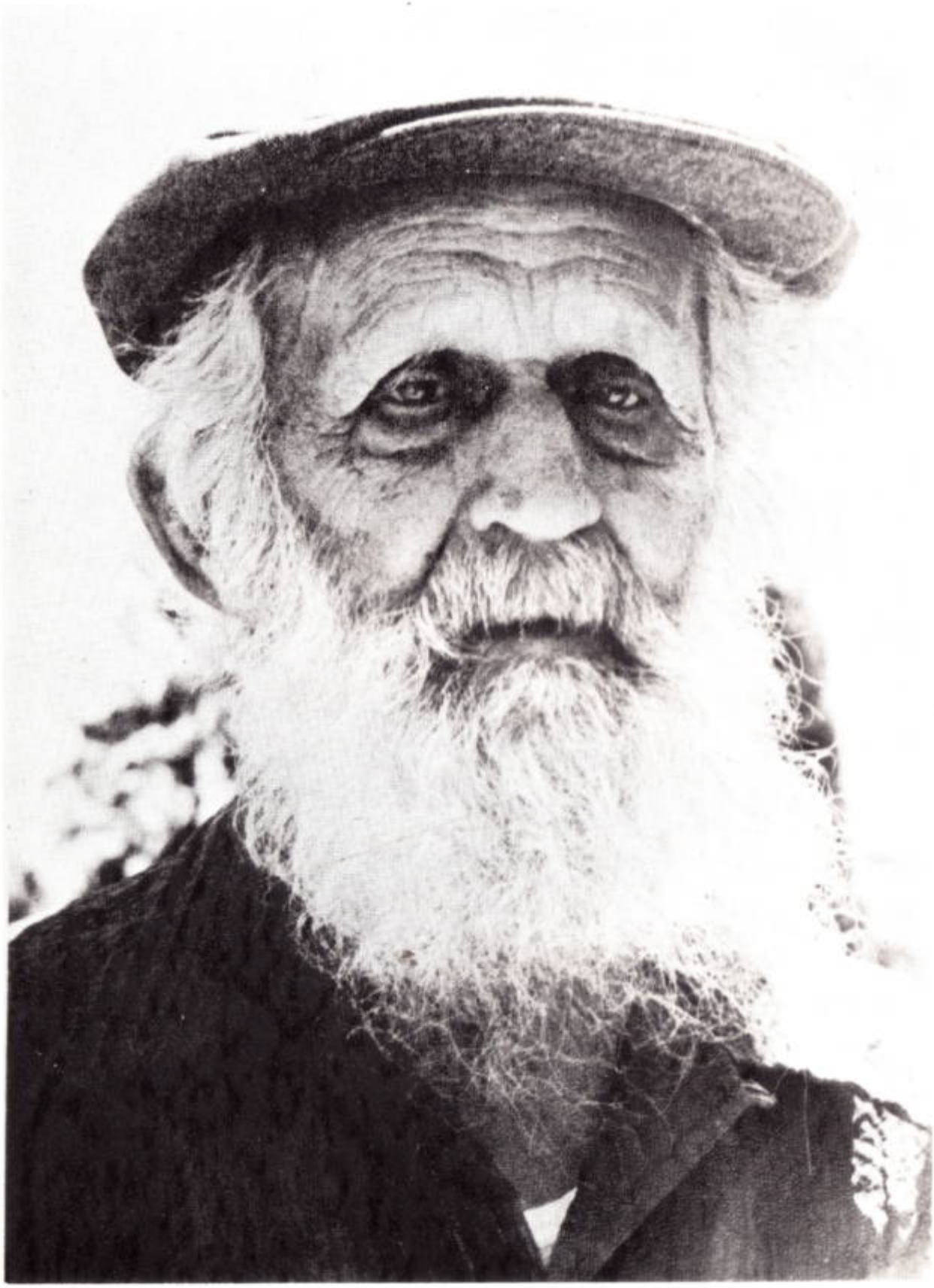

נפתולסקי הגיע לארץ ישראל בשנת 1906. הוא עבר ממקום למקום ועבד בחקלאות בפתח תקווה, רחובות, חצר כנרת, סג'רה, מסחה, חולדה ומרחביה. במושבה רחובות עבד

כפועל חקלאי בגידול ירקות בשנת 1909, חלק חדר עם א.ד. גורדון, ושם אף הכיר את רחל בלובשטיין, רחל המשוררת, והתאהב בה. נפתולסקי היה אחד מאותה חבורה אליטיסטית אשר הוציאה מתוכה את ההוגים, אנשי המעשה והמנהיגים של המדינה שבדרך: א.ד. גורדון, ברל כצנלסון, שמואל יבנאלי, בן-ציון ישראלי, מאיר רוטברג, שלמה צמח ואחרים. בין אנשי החבורה גם **שמעון קושניר**, אביו של **טוביה קושניר**, הבוטניקאי המוכשר שנפל עם אנשי הל"ה. שמעון קושניר כתב את קורות חייו של נפתולסקי, ודמויות בולטות אחרות מבני העלייה השנייה, בספרו "**אנשי נבו**" (5).

נח נפתולסקי, כאחרים בני דורו, הפך, ללא השכלה רשמית, למומחה לחקלאות ולאחד מחלוצי הבוטניקה בארץ ישראל. ליד המושבה כנרת, שהיה ממייסדיה, הוא ערך ניסויי שדה רבים במטרה לפתח שיטות גידול של חקלאות אינטנסיבית, בייחוד גידול חיטה בתנאי שלחין (השקייה) במקום גידול הבעל הדל שהיה נהוג אז. הוא ערך ניסויים בשתילת חיטה במקום בזריעתה, כחיקוי לגידול אורז. היה הראשון בארץ לעסוק בצמחי מרעה. החל משנת 1921 עבד כמדריך מטעם תחנת הניסיונות החקלאית של ההנהלה הציונית בתל אביב וברחובות. הוא ביקר אצל החקלאים בכל היישובים והדריכם בשיטות גידול ובהדברת מחלות ומזיקים. הנה כדוגמה דוח שהכין בשנת 1924 על עבודתו:

דוח לתחנת ניסויים. מקור: הארכיון הציוני המרכזי, ירושלים.

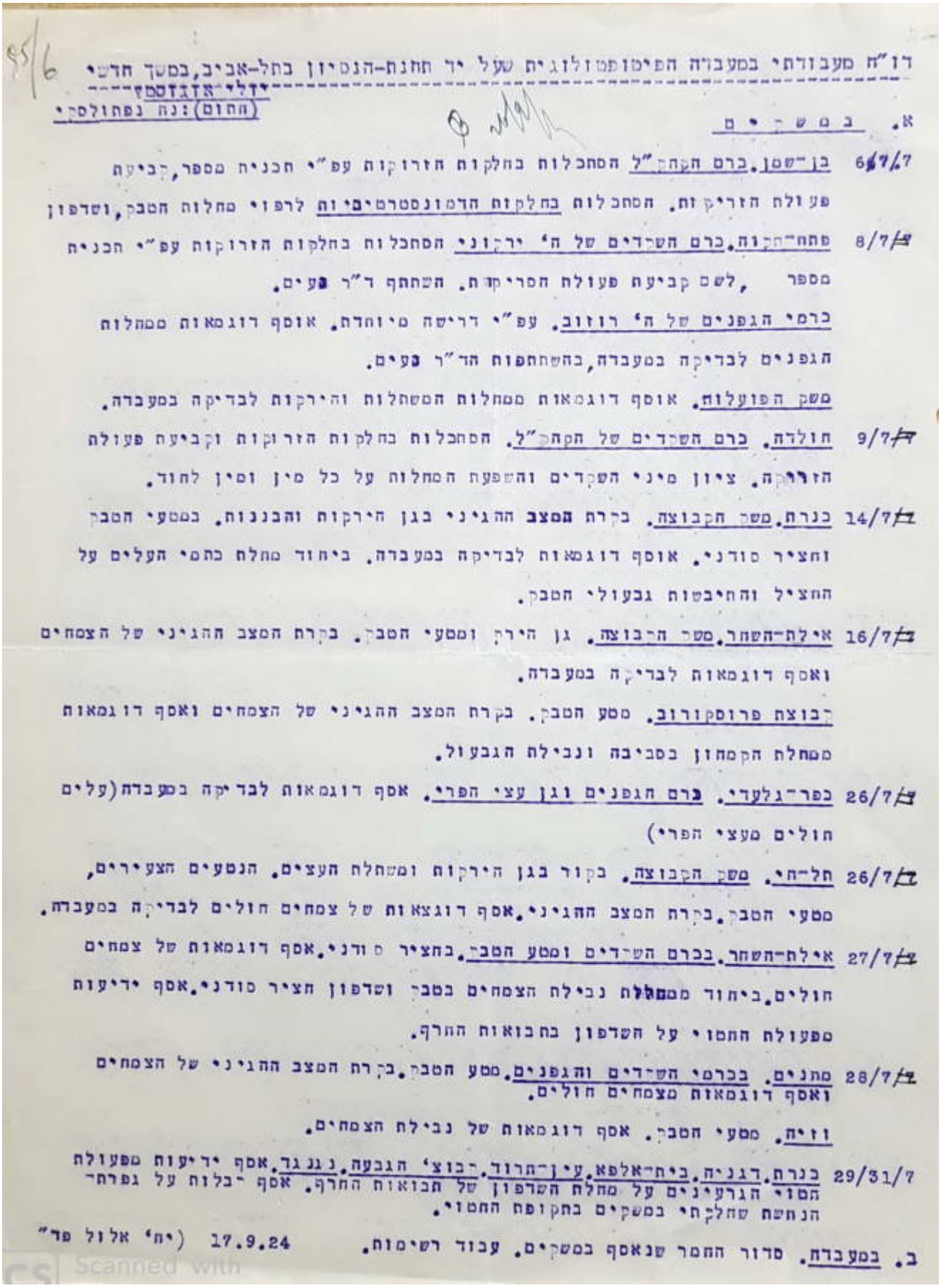

דו"ח מעבודתי במעבדה הפיטופתולוגית שעל יד תחנת-הנסיון בתל-אביב, במשך חודש יולי-אוגוסט
(החתום): נח נפתולסקי

א. ב מ ש ר י ם

6/7 בן-שמן. כרם תקה"ל הסתכלות בחלקות חזרוקות עפ"י תכנית מספר, קביעת פעולת חזריקות. הסתכלות בחלקות הדמונסטרטיביות לרפוי מחלות חטבק, ושרפון

8/7 פתח-תקוה. כרם השדרים של ח' ירקוני הסתכלות בחלקות חזרוקות עפ"י תכנית מספר, לשם קביעת פעולת חסריקות. השתתף ד"ר פעים.

כרמי הגפנים של ח' רוזוב. עפ"י דרישה מיוחדת. אוסף דוגמאות ממחלות הגפנים לבדיקה במעבדה, בהשתתפות הד"ר פעים.

משק הפועלות. אוסף דוגמאות ממחלות המשחלות והירקות לבדיקה במעבדה.

9/7 חולדה. כרם השדרים של תקה"ל. הסתכלות בחלקות חזרוקות וקביעת פעולת חזריקה. ציון מיני השקדים והשפעת המחלה על כל מין ומין לחוד.

14/7 כנרת. משק הקבוצה. בקרת המצב ההגיני בגן הירקות והבננות. במטעי חטבק וחציר סודני. אוסף דוגמאות לבדיקה במעבדה. ביחוד מחלת כתמי העלים על התציל והחיבשות גבעולי חטבק.

16/7 אילת-השחר. משק הקבוצה. גן הירק ומטעי חטבק. בקרת המצב ההגיני של הצמחים ואוסף דוגמאות לבדיקה במעבדה.

קבוצת פרוסקורוב. מטע חטבק. בקרת המצב ההגיני של הצמחים ואוסף דוגמאות ממחלת הקמחון בסביבה ונבילת הגבעול.

26/7 כפר-גלעדי. כרם הגפנים וגן עצי הפרי. אוסף דוגמאות לבדיקה במעבדה (עלים חולים מעצי הפרי)

26/7 תל-חי. משק הקבוצה. בקור בגן הירקות ומשתלת העצים. הנטעים הצעירים, מטעי חטבק, בקרת המצב ההגיני, אוסף דוגמאות של צמחים חולים לבדיקה במעבדה.

27/7 אילת-השחר. בכרם השדרים ומטע חטבק, בחציר סודני, אוסף דוגמאות של צמחים חולים, ביחוד ממחלת נבילת הצמחים בטבק ושרפון חציר סודני, אוסף ידיעות מפעולת החטוי על השרפון בחבואות החרף.

28/7 מתנים. בכרמי השדרים והגפנים, מטע חטבק, בקרת המצב ההגיני של הצמחים ואוסף דוגמאות מצמחים חולים.

וזית. מטעי חטבק. אוסף דוגמאות של נבילת הצמחים.

29/31/7 כנרת, דגניה, בית-אלפא, עין-חרוד, רבוצ' הגבעה, נגנג, אוסף ידיעות מפעולת החטוי הגרעינים על מחלת השרפון של חבואות החרף. אוסף כלות על גפרת-הנחשת שחלקתי במשקים בתקופת החטוי.

ב. במעבדה. סדור החמר שנאסף במשקים. עבוד רשימות. 17.9.24 (י"ח אלול תר"

משנוסד בית הספר החקלאי כדורי בהנהלתו של **שלמה צמח**, עבד נפתולסקי גם שם כמורה לגידול ירקות. עם שלמה צמח כתב את "המדריך לגידול ירקות" שהיה חדשני וחלוצי

בזמנו. בשיטוטיו לאורכה ולרוחבה של הארץ רכש נפתולסקי היכרות עמוקה עם צמחי הבר של ארץ ישראל וגילה כשלושים צמחים שלא היו מוכרים לפני כן בצמחיית ישראל, או שהיו חדשים לגמרי למדע. שנה לאחר מותו, פרסם **אורי קושניר**, בוטניקאי, גנטיקאי ומטפח צמחים, בנו של שמעון קושניר ואחיו של טוביה, מאמר לזכרו של נפתולסקי (4). **פרופ' נעמי פינברון** הוסיפה למאמר זה את רשימת הצמחים שהתגלו לראשונה בארץ ישראל ע"י נפתולסקי. שימו לב למציאת הצמח סם הכלב המזרחי שאייג היה סבור שנכחד לחלוטין.

רשימת הצמחים שהתגלו לראשונה ע"י נח נפתולסקי, הוכנה על ידי נעמי פינברון.

על הערך המיוחד של סם־הכלב המזרחי מעידה ההערה שפרסם א. אייג בתוספות לידיעת הצמחיה של א"י תרפ"ו. "...נמצא לראשונה ע"י מר נפתולסקי אשר הראה אותו לנו, אבל אנו לא יכולנו להגדירו מפני שהיה בלי פרחים או פירות. אחרי זמן קצר בקרנו בעצמנו בביצות כברה ועשינו כשתיים־שלוש שעות בחיפוש המקום אשר ממנו אסף מר נפתולסקי את הצמח. לבסוף נתמזל מזלנו ומצאנו צמח יפה בפריחה. ביום המחרת המקום נחרש על ידי טרקטור (הבצות עכשיו יובשו) ומערכת הצמחיה הושחתה. כך שאפילו אם כמה צמחים של סם הכלב נותרו בקרבת מסילת הברזל או בצדי הדרכים הם בודאי יושמדו משך זמן קצר היות ותנאי קיומם השתנו. לכן ה"תחנה" הדרומית של קיומו ודאי נהרסה. בדרום כברה אין יותר בצות ובספק הוא אם צמח זה יימצא מחדש בישראל. והיה זה מקרה שצמח זה חדר לידע הפלורה של ישראל לפני כלייתו".

13. **רמסון כוכבני** (משפחת כף צפרדע)
נמצא בעמק החולה, ב־16.6.1914.

14. **כרורן ענף** (משפחת הכדורניים)
נמצא בדן ב־31.6.1923.

15. **שושן צחור** (משפחת השושניים)
נמצא בדפנות בור עמוק של בור קארסטית, בין הכפרים חורפש ופקיעין ב־24.6.1925. היה זה סוג חדש לצמחיית הארץ ועל חשיבות הגילוי ראה בעמ' 274 בחוברת זו.

16. **נמא קרח** (משפחת הגמאיים)
נמצא בין המעינות של החצבאני הדן וכן באילת־השחר ב־31.6.1923.

17. **נמא כדורי** (משפחת הגמאיים)
נמצא בין מעיינות החצבאני והדן וכמו כן באילת־השחר ב־31.6.1923.

18. **דחנית התרנגולים** (משפחת הדגניים)
נמצא בין חצבאני לדן ב־31.6.1923.

19. **ישרוע מאוגד** (משפחת הדגניים)
נמצא בואדי מוצרארה (נחל איילון) בקרבת רמת־גן ב־7.8.1923 ובסביבת דגניה באוקטובר 1923.

20. **חילף גדול־שכלית** (משפחת הדגניים)
נמצא במרחביה ב־1922 ובתל־אביב ב־10.9.1923.

21. **כף התתול השרועה** (משפחת הדגניים)
נמצאה בחיפה ליד הקישון ב־18.6.1922.

22. **וגבה נטויה** (משפחת הדגניים)
נמצאה לראשונה במרחביה בחודש אוקטובר 1921 ובביתניה, על אדמת ביצות, באוגוסט 1922.

23. **עקר שעיר** (משפחת הדגניים)
נמצא במדרונות הדרומיים של החרמון ב־18.6.1924. במציאותו היתה תוספת סוג חדש לארץ.

24. **שנית רחבת־עלים** (משפחת הכפריים)
נמצאה לראשונה במגדיאל בחדש אפריל 1927, והיתה בשעתו סוג חדש לאזור הפלורה של Post. במגדיר של אייג, זהרי ופיינברון מופיעה עדיין בשמה הקדם — יבלול זקוף.

25. **בקצעור־החורש** (משפחת הבקעצוריים)
נמצא בואדי שומריה שבכרמל ב־12.4.1927. במציאתו היתה תוספת של מין חדש לצמחיית הארץ.

26. **דרכמונית סורית** (משפחת הסוככיים)
נמצאה לראשונה בטירה שלרגלי הכרמל ב־28.3.1926.

27. **כלורה חרוזה** (משפחת הערבזיים)
נמצאה לראשונה בפתח־תקוה ב־15.4.1927 ובעמק עכו ב־24.8.1927.

28. **מובענית העקצים** (משפחת הטובעניתיים)
נמצאה בואדי קטן בסביבות מגדיאל שבשרון ב־2.5.1927, ואף נקראה בתחילה על שמו של נח. (Callitriche naftolskyi Warb. et Eig.).

אולם מאוחר יותר התברר, שהיה זה המין C. pedunculata

צמחי ארצנו שנמצאו לראשונה ע״י נח נפתולסקי ז״ל

לרגל כתיבת סיפור חייו של נח (בספר ״אנשי נבו״ מאת שמעון קושניר, הוצאת עם עובד תש״ל) ערכה הפרופ׳ נעמי פיינברון רשימת שמות של הצמחים, שנמצאו בארץ לראשונה על ידי נח, ומניינם מתקרב לשלשים מינים. פירוט רשימה זו עשוי לעניין כיום את חובבי הטבע בישראל הן כביטוי לתרומתו של נח להכרת צמחיית הארץ, (תרומה הכוללת ממצאים שבהם היו חידושים אף למדע הבוטאני בכללותו), והן כלימוד פרק חשוב בתולדות הכרת צמחי ארץ־ישראל. בעזרת רשימה זו נדע מתי והיכן נתגלו לראשונה בארץ צמחים, אשר הם עתה מוכרים וידועים, וכיצד נתגלו בזכותו של נוח צמחים נדירים אחרים (ראה להלן) שחלקם עמד להכחד מן הארץ, ותודות לכך נצלו על סף הנשיה.

1. **קצח הצפרן** (משפחת הגוריתיים)
נמצא ב־5.7.1923 בכרמל וב־6.6.1924 בהר גריזים. (במגדיר לצמחי א״י של איג, זהרי, פינברון מופיע עדיין בשם חופנית הצפרן).
2. **עגנן נימי** (משפחת הצפרניים)
נמצא לראשונה בדן, ב־31.6.1923.
3. **פקטורובסקיה אשרסון** (משפחת הקטניות)
נמצאה ב־13.1.1923 בבן־שמן ונקראה בשמה הקודם גרגרנית אשרסון וכמו כן נאספה בעמק הירדן, בגשר ובעבר־הירדן בחדש פברואר 1927.
4. **קרד קוצני** (משפחת הקטניות)
בעת אסופו היה זה מין חדש של קדד לצמחיית הארץ, שנאסף לראשונה בין בית לחם לחברון ב־28.5.1924.
5. **גרגרנית מצויה** (משפחת הקטניות)
ואריאנט זה נאסף בדגניה ב־1922 ונקרא על שמם של נפתולסקי ואייג.
(Trigomella monospeliaca L., Var. Naftolskyi Eig).
6. **אספסת מפוצלת** (משפחת הקטניות)
נאספה לראשונה בגשר, 27.3.1926.
7. **תלתן נימי** (משפחת הקטניות)
נמצא בפתח־תקוה ב־12.5.1925.
8. **ארבע כנפות צהובות** (משפחת הקטניות)
נאסף לראשונה בפתח־תקוה ב־17.4.1917.
9. **כף העוף המנוצה** (משפחת הקטניות)
נאספה לראשונה בפתח־תקוה בחדש מרץ 1924.
10. **מסורים מצויים** (משפחת הקטניות)
נאסף לראשונה באום ג׳וני (דגניה) ב־4.4.1922.
11. **לפסנה ענפה** (משפחת המורכבים)
נאספה לראשונה על פסגת הג׳רמק (הר־מירון) ב־12.6.1914.
12. **סם־הכלב המזרחי** (משפחת ההרדופיים)
מין זה נמצא לראשונה בארץ בביצות כברה שליד תחנת הרכבת של זכרון יעקב, ב־24.8.1925 והוא היה תוספת של סוג חדש לצמחיית הארץ.

אך גולת הכותרת של גילוייו הבוטניים של נח נפתולסקי היתה גילויו של **השושן הצחור** (**Lilium candidum**), בשנת 1925. עד אז לא הצליח אף אחד למצוא את השושן

בישראל והיה ספק האם הוא בכלל גדל כאן. בשל חשיבותו התרבותית-דתית של צמח זה, עורר הגילוי עניין בינלאומי. את תיאור הגילוי אביא מתוך מאמרו של אורי קושניר, שהופיע גם כהקדמה לספר שיריו של נח נפתולסקי:

שושן צחור - מאמר מאת אורי קושניר

אין ספק שגולת הכותרת בפעילותו הפלוריסטית של נח היה גילויו של השושן הצחור, וכדי להבין את ההד הגדול שעורר גילוי זה בשעתו, יש טעם להסביר את החשיבות שנודעה לו. בשאלה האם השושן הצחור נמנה עם צמחיית הבר של ארץ ישראל, התעניינו בשעתו בוטנאים רבים כדוגמת שווינפורט, אשרסון, ורבורג, חוקרי מקרא ומזרחנים כדוגמת דלמן, וגם אנשים רבים, שלא נשתייכו לשכבה מקצועית מצומצמת. התעניינות כללית זו נבעה מגורמים החורגים מתחומי הבוטאניקה, ועיקרם המשמעות הסמלית־רוחנית, שנודעה לשושן במסורת היהודית — כסמל ישראל, ובנצרות — למרים אם ישו. זמן רב לא עלה בידי הבוטנאים למצוא את השושן הצחור בצמחיית הארץ. אהרן אהרונסון מסר בשנת 1907 כי לא הצליח לגלותו, והדבר הביא להטלת ספק בזהותה הבוטאנית של שושנת המקרא עם השושנה שבתמונות הרינסאנס (שהיתה Lilium). חוקרים רבים סברו, כי שושנת המקרא אינה אלא אחד הפרחים היפים הבולטים בנוף הארץ, וכמועמדים לתואר "שושנה" הוצעו אף הצבעוני, החבצלת, הכלנית, הנורית ועוד. המפנה בהשקפות אלה חל ב־1925, כאשר גילה נח נפתולסקי בצל־קשקשים בודד של Lilium canditum L. בדפנות בור עמוק וחבוי בין שיחי החורש שבין פקיעין וחורפש, בגליל העליון. מובן, שלתגלית שנחשבה כמאורע פלוריסטי גדול היה הד בינלאומי בקרב חוקרים רבים, שציפו זמן כה רב, כי השושן הצחור יימצא בארץ ישראל. כעבור עשרים שנה הורחב הידע על תפוצתו של סוג זה, שהיה חדש לארץ, לכיוון דרום, כאשר הוא נמצא גם בוואדי מרן שבכרמל על ידי טוביה קושניר ז"ל* בהיותו בן ארבע עשרה, ונח בא במיוחד ועלה עם טוביה לבית גידולו החדש לשמוח על התוספת וההרחבה לגילויו שלו.

* נפל בשנת לימודיו האחרונה לביולוגיה באוניברסיטה העברית שעל הר הצופים — במלחמת השחרור, עם מחלקת הל"ה, שהחישה עזרה לגוש עציון הנצור. לדברי מוריו ולאור הישגיו המדעיים מנערותו, היה ליליד הארץ הראשון, שעמד לתפוס מקום חשוב בעולם המדע. בספרו "מחקרי טבע ומכתבים" ניתן למצוא עדות על מידת ידיעותיו של נח בהכרת צמחיית הארץ ותפוצתה, באשר שאב מנח פרטים שנסתרו אף מידיעת מוריו.

את האישור המדעי לזהות הטקסונומית של הצמח (נח מצא רק את הבצל עם כמה עלי בסיס יבשים, ונדרשו שלוש שנים עד שהופיעו הפרחים) נתן פרופ' **אוטו וארבורג**, מן

האוניברסיטה העברית על הר הצופים, שהחלה את פעילותה באותה שנה בה גילה נח את השושן. הבוטניקאי **אפרים הראובני** פרסם בעיתון דבר (27.12.1929) רשימה שכותרתה: "**תגלית מדעית חשובה ע"י פועל בארץ ישראל"** (2). יש לזכור שהתואר "פועל" היה אז תואר כבוד. ברשימה מתאר הראובני את פרשת הגילוי ואת מאמרו המדעי של וארבורג שהתפרסם בברלין באותה שנה. הוא קובע נחרצות: "מציאת Lilium candidum בא"י היא, איפוא, מחוץ לגדר ויכוח, ולדברי הפלפולים הארוכים בענין מציאות הצמח הזה בא"י הושם קץ." אולם כידוע, הוויכוח על זהותו הבוטנית של השושן המקראי משיר השירים עדיין שריר וקיים.

שושן צחור, צילום: אורי רוזנברג ©

בשנת 1924 רכש נפתולסקי חלקת אדמה שוממה בת עשרה דונמים, בסמוך לשכונת הפועלים ע"ש בורוכוב, שלימים הפכה לחלק מגבעתיים. על גבעה קרובה בחלקה בת שני דונמים בנה את צריף מגוריו, ובו איכסן את גליונות העשבייה, כ-2300 צמחים ששימר וייבש (הועברו לעשביית האוניברסיטה העברית). על אדמתו נטע עצי פרי והקים משתלה של צמחי תרבות. נח נפתולסקי תרם רבות לייסוד, איקלום ופיתוח ענף הגיאופיטים – צמחי בצל ופקעת בישראל. הוא ייבא צמחים מחו"ל – **ציפור גן עדן, איריס, סייפן, קליביה, אמריליס ואחרים**, וגידלם במשתלתו, ומשם עברו לחקלאים והפכו לענף משגשג.

בינתיים התפתחה העיר גבעתיים סביב חלקת אדמתו של נפתולסקי וערכה הנד"לני נסק. אנשי קק"ל הפעילו עליו לחץ כבד לתרום את חלקתו כ-"עזבון בחיים" ללא תמורה. בשנת 1961 הסכים נח לתרום את אדמתו לקק"ל, בתנאי שעל השטח יוקמו מוסדות ציבור, פינת חי וגן בוטני. להפתעתו ואכזבתו, חודשיים לאחר ביצוע התרומה, מכרה קק"ל את הקרקע לקבלן שהקים שם אחד עשר מגדלי מגורים. הטרקטורים הגיעו, עקרו את עצי ההדר ורמסו את ערוגות הפרחים, וכל מי שנזדמן לשם בזז את ציוד הדישון וההשקייה. נח, זקן וחולה, הסתגר בצריפו, בחלקת שני הדונם בה גידל את פליטי פרחיו. כתבה שהתפרסמה בעיתון

מעריב ע"י אהרן דולב (13.1.1961) תחת הכותרת "**נפתוליו של נח נפתולסקי**" (1), פותחת במשפט: "אחד מצדיקי הדור, איש העליה השניה וממיסדי קבוצת כנרת, הקים לו פינת-חמד חקלאית בגבולות שכונת בורוכוב, – והקרקע שלו הופקעה לצרכי ספסרות...".

הרשימה "נפתוליו של נח נפתולסקי" במעריב

נפתוליו של נח נפתולסקי

אחד מצדיקי הדור, איש העליה השניה וממיסדי קבוצת כנרת, הקים לו פינת־חמד חקלאית בגבולות שכונת בורוכוב, – והקרקע שלו הופקעה לצרכי ספסרות...

— מאת אהרן דולב —

נח נפתולסקי, חושיש הבודד, נמנה עם מייסדי קבוצת כנרת, והוא עיבד את הקבוצה לפני 33 שנים מתוך שחיה — ונשאר — אינדיבידואלי, בדם קנאי, והעדיף לפרוש לפינה מבודדת. נפתולסקי הלך בעקבות בת־זמנו האידיאליסטים של שכונת־בורוכוב. הוא הגיע עד גבול השכונה. מזרחית נכנס וחיי־פרישות, לא נצמרף אל מסגרת הקואופרטיב־החברתי ישבותי במקום. כפאתי־השכונה, רכש חלקה פרטית, את עשרה דונמים, וחקים ביקתת־עץ, שאת שרידיה הקורסים־ינפיה, עודו נוצר כאת בבת־עינו; צדיק בדח ומעוקם, נשען על כרעי־תרנגולת — זכר ימי השמי־מין הרומנטי שאפף את האיזור.

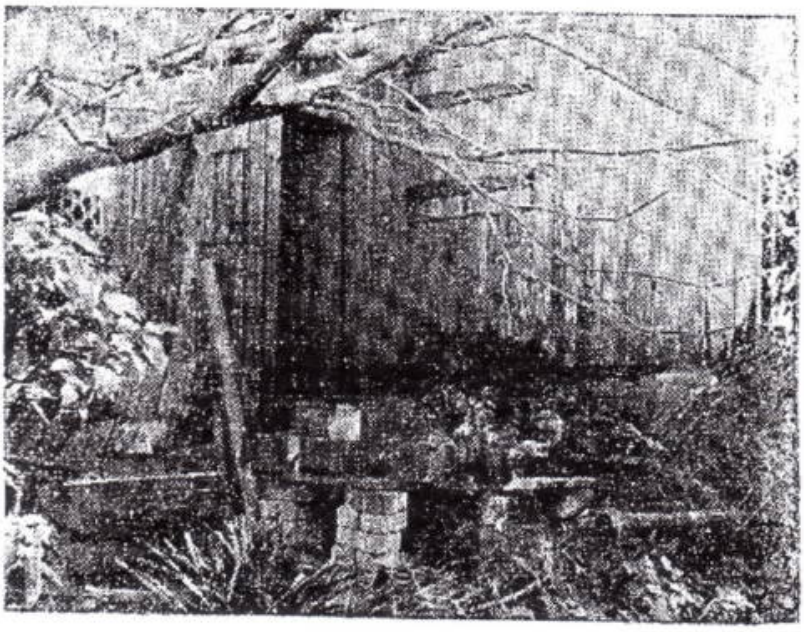

הביקתה הבודדה של נח נפתולסקי
נגד הוקי הבורסה ודדיפת הבצע...

ה„פינה הסוציאלית" (שכונת־בורוכוב), שבר־כות היסים התפתחה לעיר בת רבבות. כר בן־צבי, שאך לפני שנים לא רבות, עוד ייכד קבוצות־תושבים למטרה נעלה: הע־ברה מאורגנת של שטחי־אדמה לבעלותה של קק"ל, ברוח האידיאלים המנובים של אותם הימים — רוחש כיום משפטה עזה לקק"ל. אין הוא אומר זאת בשתי פלים ישירות כאלה, אלא פתקה במרירות בכל שמועלה הנושא המאוב. רגשי־נעמו ואכזר בתו העמוקה מוצאים פורקן — בשיחה גלויה ו„חפה" למדי בדבר „היולקי־תדעות היסודיים ביניגו לבין הקק"ל": „אנחנו חושבים שהציבור, הוא שצריך ליהנות מ־אדמת־הלאום — ולא אנשים בודדים". אבל קק"ל — מתריע בן־צבי — שוב אינה מעוניינת בדברים בשלים כתעלת־הציבור. היא לזנוחה אחר המסחר כמגרשים, היא מעוניינת בכסף, בכסף, בכל הדרכים, בכל האמצעים. אילו הסף, יכול היה ראש עיר ריית גבעתיים למרסם „סמ־לבן" שלם, ויגלל את פרשתיחבי עירייתו עם ה־קק"ל.

את עיקר זעמו שפך הוא על ההמצאה הקדוש „דמי־הסכמה": זה התשלום, ש־אותו תגביות הקק"ל, כתנאי לכתן־אישור מדבה, לעיסקות הפרטיות המבוצעות באד־מותיה. באזורי תצטופפות עירונית בגבע־תיים, מקום שפרברים כפריים מתפתחים כל השת בביזון לנובה, נאבקת הרשות ה־מקומית על כל הקת־אדמה. במקום ש־לפנים ישבו שתי משפחות, מעטפמה כיום ב־36 גידול־האוכלוסיה לחיים עבירה מה־מדת על בשמר הרחבת הקף השירותים הציבוריים, ואילו ביקום המירותים, דורש קרקע. אך טחי־האדמה, חינם הנורם הפר ייציפלי האחד והיחיד שאינו כתפתח, אלא מעמיק ותולך עד לתשתרות בינ־ק.

„ציבור או לא ציבור"...

בתגאר־גידול אלה, נאלצת העיריה לק־נות הלקות־אדמה פידי הושבי־העיר, ואלה במחירי־הספסור המקובלים בשוק. זל־בנת מתכוף להדביק את קצב ריבוי־האוכלוסיה בביזון שרותי־הציבור. קק"ל היא כיום אי בדינוף בדרך התפתחות שרותי־הציבור לי תושבי העיר גבעתיים. היא עומדת בתוקף על תשלום „דמי־הסכמה" גם במקרים אלה,

בצוואתו תרם נח נפתולסקי את שני הדונמים שנותרו לו ואת כל רכושו לעיריית גבעתיים. בתרומתו הוקם הגן הבוטני באוניברסיטת תל אביב. מייד לאחר מותו (1974), בטרם ייהרס הצריף ויישדד אוסף הספרים הגדול, ליקט שמעון קושניר את השירים שכתב נפתולסקי והם קובצו בספר "השמים מצפים, מחכה האדמה" (3) תחת השם הספרותי שבו כתב נח על עצמו בשיריו: חנינא – איש נבו.

הרחוב הקטן בעיר רחובות, המוביל אל שער הפקולטה לחקלאות, נקרא "נח נפתולסקי –

איש הצמחים והפרחים".

המעוניין במאמר מורחב על קשריו של נח עם רחל המשוררת ומכתביה אליו, על שיריו של נח ועל נרטיב "**אנשי נבו**" בין אנשי העלייה השנייה, ימצא זאת ברשומה בבלוג שלי "**נושנות**" (6).

ספרות:

דולב א 1961 נפתוליו של נח נפתולסקי . מעריב, 13.1.1961.
הראובני א 1929 תגלית מדעית חשובה ע"י פועל בארץ ישראל. עיתון דבר, 27.12.1929.
נפתולסקי נ 1975 השמים מצפים – מחכה האדמה. שירי חנינא – איש נבו. הוצאת עקד.
קושניר א 1975 איש הצמחים והפרחים, במלאת שנה למות נח נפתולסקי ז"ל ויובל לגילוי השושן הצחור בארץ-ישראל. טבע וארץ כרך י"ז חוברת 6, אוק-ספט 1975.
קושניר ש 2004 אנשי נבו, פרקי עלילה של אנשי העליה השניה. הוצאת עם עובד.
רוזנברג א 2020 נח נפתולסקי ורחל המשוררת – אנשי נבו. בלוג נושנות, רשומה 123.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: רוזנברג א 2020 נח נפתולסקי – איש הצמחים והפרחים, כתב-עת "כלנית" מספר 7.

1 https://www.kalanit.org.il/naftulsky-